

GENETİK ve DÜNYADAKİ 5000 DİL

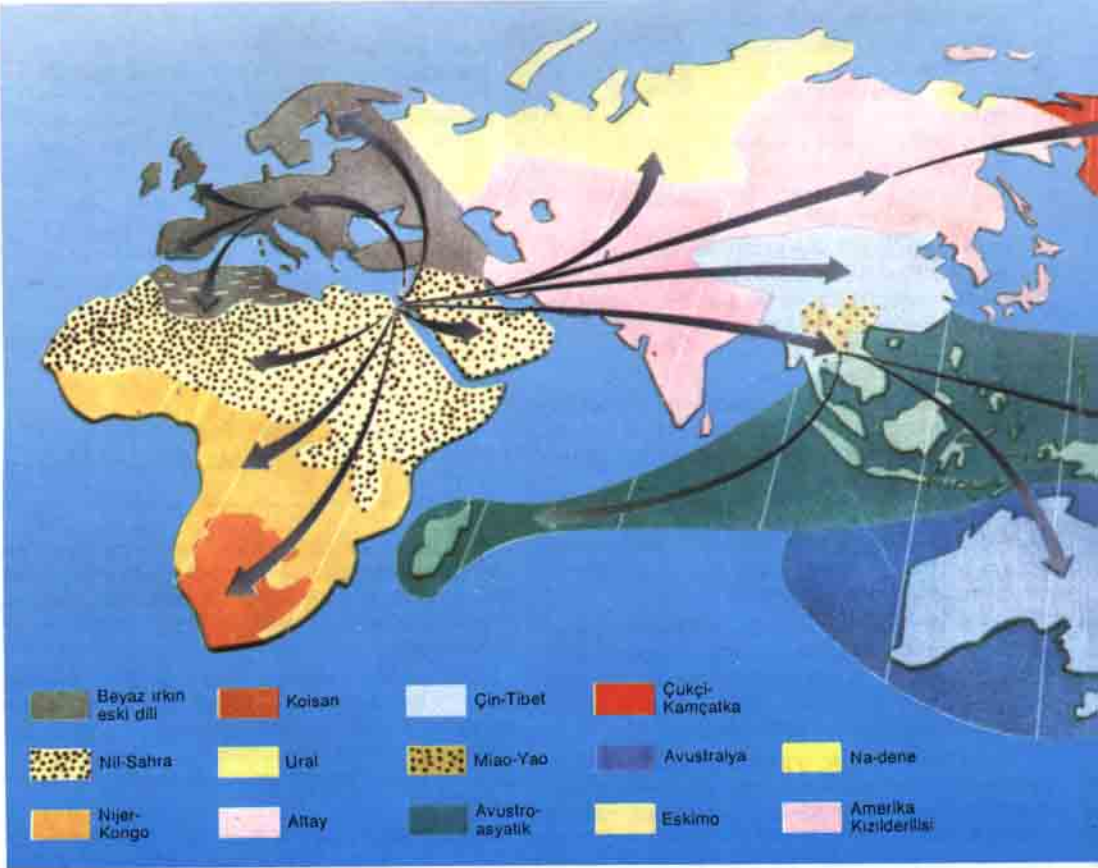
Genetik bilimi, insanlığın dünyanın belli bir noktasında doğarak yayıldığı düşüncesini doğrulamaktadır. İki toplum coğrafi olarak birbirinden ne kadar uzaksa genetik yapıları da o kadar farklıdır.

Doç.Dr. Selçuk ALSAN

Yakın Doğu'da ve Afrika'da yaşayan ilk Homo sapiens sapiens'ler, bugün dünyada rastlanan bütün genlerin yoğunlaşmış haline karşılık olan genetik özellikler taşıyordu. Genler bütün bireylerde özdeş olarak dağılmıştı. Buna karşı ana toplumdaki göç ederek ayrılmış kavimlerde, gen dağılımı ana toplumdaki farklı oluyordu. Örneğin, ana toplumda kan grupları dağılımı A %30, B %50 ve O %20 şeklinde iken, ondan kopmuş bir kabilede bu oranlar %70, %20 ve %10 olabiliyordu. Zaman geçtikçe ana toplumdaki ondan kopmuş toplumlar arasındaki gen dağılımı farkı artıyordu. Bunu genetik biliminde "genetik türev" ku-

ralı açıklamaktadır. Bir grup insan, ana toplumdaki ayrılmış seyrek rastlanan genler giderek daha azalır ve sonra kaybolur; sık rastlanan genlerse giderek daha sıklaşır. Böylece aynı ana toplumdaki gelmiş yavru toplumlar, ana toplumdaki çok farklı olabilir. Örneğin, Bask halkında O kan grubu çok sık ve A grubu seyrektir; B grubu ise hemen hemen yok gibidir. Ayrıca Bask halkı, dünyada Rh negatif kan grubu en sık olan halktır. Komşuları olan Fransız ve İspanyolların kan grupları dağılımı ise, onlardan çok farklıdır.

İnsanlığın doğuşunda Homo sapiens sapiens'lerde varolan gen frekansları, bu insanların dünya-

ya dağılmasıyla çok değişmiştir. Öyle ki, *bugün kan gruplarının sıklığı (frekansı) belli bir toplumun sınırlarını belirlemekte kullanılmaktadır*. Bu varyasyonlar coğrafi faktörlere de bağlıdır (Örneğin, dağlarda yaşayanlarda, bir zamanlar akraba evliliği çok sıkı). Ayrıca bu varyasyonlar dil ve kültür faktörlerine de bağlıdır; Basklarda ve Britanya ve İngiltere Keltlerinde olduğu gibi.

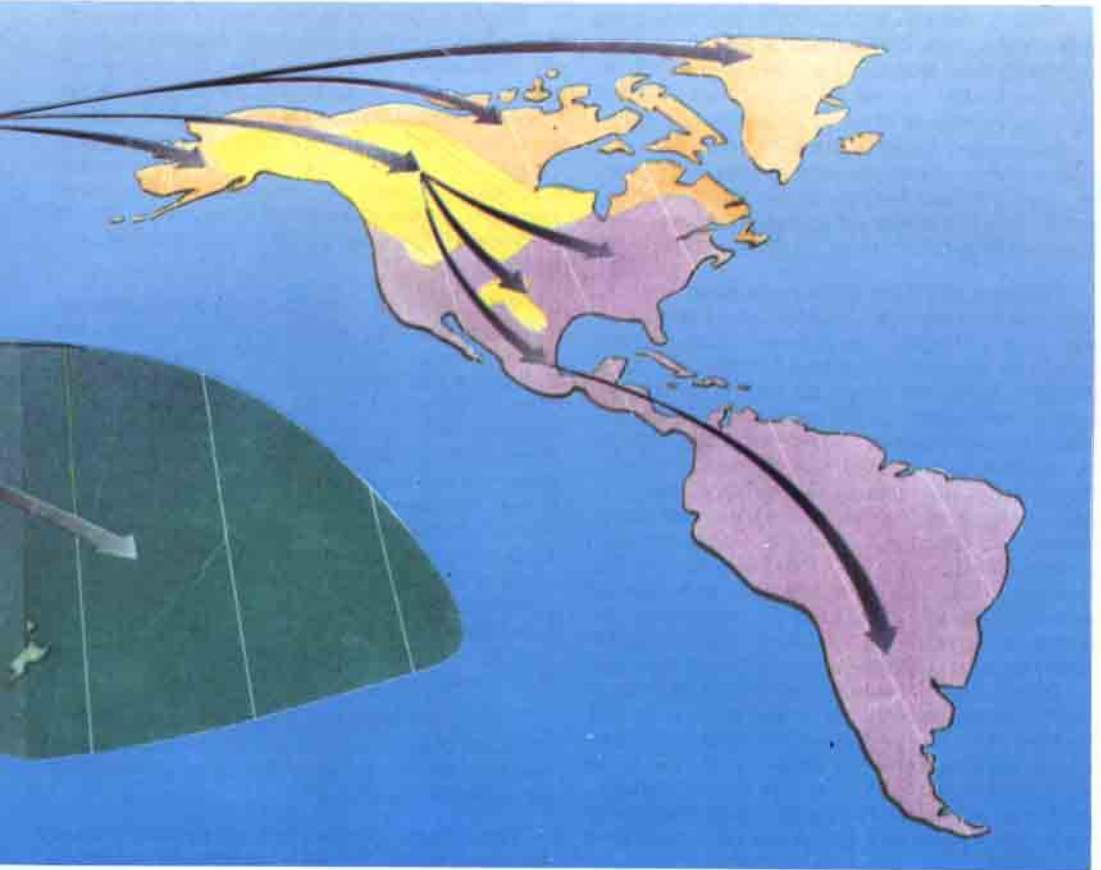
Genetik bilimi göstermiştir ki, *iki toplum birbirinden coğrafi olarak ne kadar uzaksa, genetik yapısı da o kadar farklıdır*. Bu, şöyle kanıtlanmıştır: Her toplumda HLA (human leukocyte antigen = insan akuyvar antijeni) genlerinin sıklığı bulunup bilgisayara verilmiştir. Sonuçlar dünya haritası üzerine döküldüğünde şu durumlarla karşılaşılmıştır. 1) Doğu halkı (Çin, Japon vb.) genetik olarak birbirlerine ve Amerikan Kızılderililerine çok yakın, Afrikalılardan çok uzaktır. 2) Avrupalılar, Kuzey Afrikalılar, Orta Doğulular ve Hintliler kendi aralarında genetik bakımdan akrabadır ve bu akrabalık Doğuluların ve Okyanusyalıların kendi aralarındaki akrabalıklarından daha fazladır. Afrikalılar (Tulular, Nijerler, Pigmeler, Bantular, Doğu Afrikalılar) kendi aralarında Kuzey Afrika ile olduklarından daha yakın akrabadırlar.

Yakın Doğu'nun ilk Homo sapiens sapiens'leri 40 000 yıl önce Avrupa'ya (ve sonra K. Afrika'ya) göç

ettiklerinde *Cro-Magnon* (kromanyon okunur) öncesi (pre-Cro-Magnon) insan hâlindeydiler. Göç sırasında, 35 000 yıl önce, paleolitik süperior çağında, bu insanlar bugünün insanına özdeş *Cro-Magnon* insanı haline gelmiştir.

Cro-Magnon insanları gerçek ressamlardı. Fransa'nın Lascaux, Placard ve Aslan Başı (Ardèche) mağaralarının duvarlarında onların çizdiği güzel hayvan resimleri bulundu. Aslan Başı mağarası 1963'te keşfedildi; bu mağaranın duvarları dünyanın en eski (26 600 yıllık) hayvan fresklerini içermektedir.

BAŞLANGIÇ - 100 000 yıl önce insanlar Yakın Doğu'dan başlayarak Afrika ve Arabistan'ı işgal etmiş; buralarda üç ana dil grubu belirmiştir. Nil-Sahra, Nijer-Kordofanien ve Koisan. Homo sapiens sapiens Asya'nın kuzeyine yayılarak Ural, Altay ve Çukçi-Kamçatka dillerini oluşturmuş, sonra Amerika'nın kuzeyine geçerek Eskimo, Na-dene ve Amerikan Kızılderili dillerini yaratmış, Asya'ya güneyden yayılarak Çin-Tibet, Miao-Yao, Avustro-Asya ve Avustralya dillerini başlatmıştır. 40 000 yıl önce Homo sapiens sapiens buzlardan kurtulmuş Avrupa'ya ve oradan Kuzey Afrika'ya geçerek beyaz ırk dillerinin temelini atmıştır.

Neolitik başlarında (M.Ö. 7500) büyük göçlerle birlikte Yakın Doğu'da (Anadolu, Ürdün, Lübnan, Suriye, İsrail) tarım (buğday, arpa) ve hayvancılıkla birlikte Yakın Doğu'dan Avrupa'ya Arabistan'a, Kuzey Afrika'ya ve nihayet Hindistan'a büyük göç dalgaları başlamıştır. Köylüler gittikleri yerlere tarımı da götürmüşlerdir. Arkeolojik kazılara göre bu göçmenler, yılda 1 km hızla ilerliyorlardı. Bu 3 büyük göç dalgası 3 ana dil grubuna yol açmıştır: 1) Hint-Avrupa Dilleri, 2) Afro-Asiatik diller, 3) Dravid dilleri.

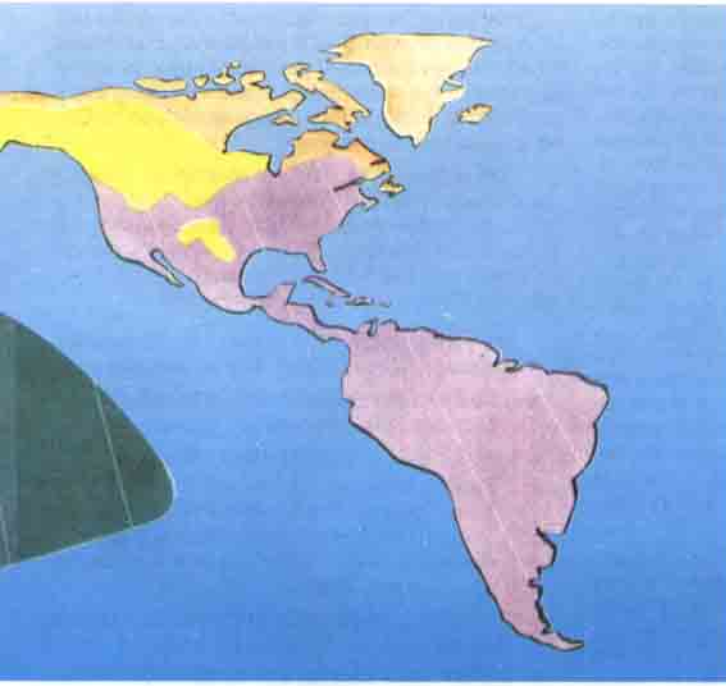
Hint-Avrupa Dilleri: Hint-Avrupa dilleri konusundaki *eski teori* şöyleydi: Hint-Avrupa dillerinin esasını, bronz çağının başlarında, Karadeniz'in kuzeyinde yaşayan Kurganların konuştuğu dil oluşturmuştu. Kurganlar atlı göçebelere. Bu göçebeler, işgal ettikleri yerlere bu dili taşıdılar ve böylece bugünkü Hint-Avrupa dilleri oluştu: Baltık dilleri (Litvanca, Letonca), Got dili (eski), Kuzey Slav dilleri (Rusça, Beyaz Rusça, Ukraynaca), Güney Slav dilleri (Bulgarca ve hepsi de Yugoslavya'da konuşulan Makedonca, Sırp-Hırvatça, Slovence), Batı Slav dilleri (Çekce, Slovakca ve Lehçe), Eski Kilise Slavcası (Eski Bulgarca), Avrupa'nın Batı kıyılarında konuşulan Kelt dilleri (Gal dili, İrlanda Gal dili, İskoçya Gal dili, Bretonca, Cornwall dili, Man Adası dili), Latince kökenli Roman dilleri (Fransızca, İtalyanca, İspanyolca, Portekizce, Romence, Güney Fransa'da Provans dili, Kuzeydoğu İspanya'da Katalanca ve İsviçre'de Romanş dili), Germen dilleri (İngilizce, Almanca, Danca, İsveççe, Norveççe, Hollanda dili, İzlanda dili ve Hollanda kıyılarında konuşulan Frisçe), Arnavutça, Yunanca, Kürtçe, Farsça, Ermenice, Kuzey Hindistan dilleri (Urdu vb.), Çingenece (yalnız sözlü) ve Sanskritçe.

Bugün değişen teori ise şudur: Hint-Avrupa dilleri Karadeniz'in kuzeyinde değil, Anadolu'da Akdeniz kıyılarında doğmuştur. Bu dili yayan atlı savaşçılar değil, barışçı köylülerdir. Bu köylüler, sayıları arttıkça bağımsız ve toprağa yerleşik toplumlar oluşturmuşlar ve kendi dillerini yaratmışlardır. Hint-Avrupa dil dalgası Ukrayna, Kafkasya ve İran üzerinden Hindistan'a uzanarak Sanskritçeyi oluşturmuştur. Hint-Avrupa dilleri arasında, en önemli temsilcisi Hititçe olan, eski Anadolu dilleri de sayılabilir.

Yakın Doğu'dan gelen tarımcı köylüler, Fransa'da mezolitikten çıkmış Cro-Magnonların uzak akrabalarıyla karışıp onlara Kelt dilini öğretiler. Fransa ve İspanya'da Pirenelerin iki yanında yaşayan Bask halkı ise bir istisna idi. Dil uzmanları, Bask dili ile Kafkaslardaki Gürcü dili arasında yakınlık buldular. Ayrıca Kafkas dilleri ile Sümer ve Etrüsk dilleri birbirine yakın bulundu. Arkeologlara göre, Pirene ve Kafkas kültürleri arasında yakınlık vardır. Kan uzmanları (hematolog), Baskların ve Kafkasyalıların ABO ve HLA kan gruplarının çok benzer olduğunu gösterdi. Acaba Basklılar, Kafkasya'dan Pireneler'e göç etmiş bir halk mıdır? Bu sorunun yanıtı henüz kesin verilemiyor. Mutlak olan birşey varsa, Basklıların Kelt dili konuşan göçmenlerle hiçbir ilgilerinin olmayışdır.

Yalnızca tarihsel önemi olan diller arasında İber dili (Bask diline benzeyen eski İspanyol dili) ve eski İskoç dili sayılabilir; bunlar Kelt diline boyun eğmeyen halkların dili olmuştur.

Jules Sezar zamanında Kelt toprakları Romalılarca işgal edildi. Romalılar bu topraklarda Latince-

İNSANLIĞIN ÇİFTÇİLERİ:
M.Ö. 7500'lerde Yakın
Doğu'da tarımın başlamasıyla
birlikte üç göç dalgası
görülmüştür. Birincisi
Hindistan'a, ikincisi Avrupa'ya
ve üçüncüsü Arabistan ve
Kuzey Afrika'ya doğrudur.
Böylece Hindistan'da
Dravidyen dili, Avrupa'da
Kafkasya ve Bask ülkesi
(Fransa'nın güneybatısı) hariç,
Hint-Avrupa dilleri ve Kuzey
Afrika ve Arabistan'da Afro-
asiyatik diller egemen olur. Bu
yeni diller, o bölgelerde daha
önce konuşulan dilleri
bastırmıştır.

yi egemen kıldı. Eski Fransa'da (Gol) bugünkü Fransızca'nın atası olan Romen dili (yozlaşmış bir Latince) konuşulmaya başlandı. Latinceleşmeye direnen yalnızca Morbihan, İngiltere'de Galler ülkesi, İskoçya ve İrlanda oldu. Bugün Fransa'da Britanya yarımadasında yaşayan Bretonların kökeni, V. yüzyılda Anglo-Saksonların Büyük Britanya'yı işgali sırasında İngiltere'deki Cornouailles bölgesinden gemilerle Gol'e kaçan insanlardır.

Avrupa'da, Ural dillerinin Fin-Uygur ailesinden 4 dil konuşulmaktadır: Estonya dili, Fince, Macarca ve Laponca (Norveç, Finlandiya ve İsveç'in kuzeyindeki Laponlarca konuşulan dil). Ayrıca Rusya'da Nenets (Samoyed), Komi (Ziryan ve Permya dili), Udmurt ve Mavi dili Fin-Uygur ailesindendir.

Çince ile Tibet, Tay, Lao ve Birma dilleri de birbirleriyle akraba dillerdir. Çince 50 000 karakter bulunmakla birlikte bunların yalnız 3000-4000 kadarı sık kullanılmaktadır. Çince son sayfadan ilk sayfaya, yukardan aşağıya ve sağdan sola doğru yazılır. Çin halkının %70'i Mandarin dilini kullanır; diğer lehçeler de vardır. Çin'in kuzeyinde Pekin'de oturan bir kişi güneyde Kanton'da oturan birinin dilini anlamaz. Bu nedenle bugün Mandarin diline dayanan yeni bir dil geliştirilmiştir: Guoyu (ulusal dil) veya Putonghua (ortak dil). Bu yeni dili bütün okumuş Çinliler anlar. Yazı dili bütün Çin'de aynıdır.

Afrika'da 1000'e yakın dil konuşulmaktadır, fakat 1 milyondan çok kişinin konuştuğu dillerin sayısı 30'u geçmez. Afrika dilleri 4 dil ailesine ayrılır:

1) Afrika-Asya (Hami-Sami): Kuzey Afrika'da konuşulur.

- 2) Nijer-Kongo: Nijer, Gine, Gana, Senegal, Kamerun, Fildişi Sahili, Zaire, Orta Afrika Cumhuriyeti, Svahili, Kongo, Zulu, Bantu dilleri.
- 3) Nil-Sahra: Mali, Nijer, Çad, Sudan, Etiyopya, Uganda, Zaire, Orta Afrika.
- 4) Afrika'nın güneyinde San'lar, Koikoi'ler (Hotentotlar) (Koisan = Koi + san) ve Buşmanlar.

Afrika'da Büyük Sahra'nın kuzeyinde 80 milyon kişinin konuştuğu Arapça, Afrika-Asya dil ailesinin bir üyesidir ve Afrika'nın en yaygın dilidir. Bir başka Afrika Asya dili olan Berberi dilini ise, Kuzey Afrika'nın orta ve batı bölümünde 7 milyon kişi konuşur (Cezayir, Fas ve çölde yaşayan Tuaregler dahil). Afrika-Asya dillerinin Çad grubunda Hausa dili 20-25 milyon kişi tarafından konuşulur (özellikle Nijer ve Nijerya'da). Afrika-Asya dil grubunda Amhari (Etiyopya'da), Somali ve Gata dilleri de bulunmaktadır.

Koisan dil grubuna G. Afrika'da 100 000 kişiye konuşulan Hotanto, Kung (Kuzey Buşman) ve Ksam (Güney Buşman) dilleri girmektedir.

Nijer-Kongo ailesi, 800'ü aşkın diliyle en geniş dil grubudur; bu diller arasında en tanınanları Bantu grubundan Svahili dili (20 milyon kişi) ve Zulu dilidir (4 milyon kişi). Svahili dili başta Kenya ve Tanzanya olmak üzere Doğu Afrika'da konuşulur. Doğu Afrika'da Bantu grubundan Baganda, Runda, Rundi ve Kikuyu dilleri, Güney Afrika'da, aynı gruptan Şona (Mozambik ve Zimbabve), Botswana, Zulu ve Sotho dilleri konuşulmaktadır. Orta Afrika'da Nijer-Kongo grubundan Kongo dili konuşulmakta, yazışmalarda Lingala dili kullanılmaktadır.

Birçok Afrika dili "tonlu" (titreşimli) dildir. Bu dillerdeki sözcükler, konuşma sırasında ses perdesinde yapılan değişikliklerle farklı anlamlar kazanır. Bunun için genellikle 3 ayrı ses yüksekliği kullanılır. Örneğin, Nijerya'nın Igala dilindeki awo sözcüğü yüksek yüksek söylenirse "beç tavuğu", alçak söylenirse "delik" anlamına gelir. Zaire'de konuşulan Kele dilindeyse "alambaka boili" deyimi, tonlamaya bağlı olarak, "adam kıyıyı gözledi" veya "adam kaynana-sını suda haşladı" anlamına gelir. Buşman ve Hottantoların konuştuğu Koisan dilinde, "şaklama" denen ünsüzler bulunur. Afrika'ya özgü bu şaklamalar, Türkçede "hayır" anlamına gelen "cık" sesini veya öpücük sesini andırır. Şona dilinde "onun" veya "onların" demenin 256 değişik yolu vardır. Nijerya sınırları içinde 250'den fazla dil konuşulmaktadır. Bazan komşu köyler bile farklı diller kullanır. Afrika'da birçok kişi, birden çok dil konuşmak zorunda kalmıştır. Ayrıca Avrupa'nın eski Afrika sömürgelerinde, bugün de hâlâ İngilizce, Fransızca ve Portekizce kullanılmaktadır. Güney Afrika'da konuşulan Afrika-ner dili ise Felemenkçeye yakındır.

Dravid dilleri: Bu dillerin beşiği, Pers Körfezi'ne bakan Zagros Dağlarıdır. Bu bölgeden Güney İran'a, Pakistan'a ve Hindistan'a yayılmışlar; Sanskritçe'nin yerini almışlar ve sonraları yerlerini Hint-Avrupa dillerine bırakmışlardır. Bugün Dravid dilleri, yalnız Güney Hindistan'da ve Pakistan'ın Brahui'lerinde kalmıştır. M.Ö. 3000'lerde Elam Krallığında (bugün güneybatı İran'da Kuzistan bölgesi) konuşulmuş Elam dili de dravid dilleri grubundandır.

20 yıl kadar önce iki Rus dil bilgini, V. İllich-Svitych ve A. Dolgopolsky, devrim yaratan bir hipotez ileri sürdüler: Hint-Avrupa, Afro-Asiyatik ve Dravid dilleri, *Nostratik* denen bir dilden türemiştir; bu dil Yakın Doğu'nun diliydi. Bunu destekleyen bir bulgu da şudur: Kaliforniya Üniversitesi'nden L.C. Sforza ve A. Wilson, bu üç dil grubunu konuşanlar arasında kan gruplarının benzerliğini gösterdi.

Afrika ve Asya halkları hakkında hâlâ bazı belirsizlikler vardır. Bu kıtalara 100 000 yıl kadar önce Paleolitik Çağ'da Yakın Doğu'dan üç göç dalgası olmuştur; ilk iki göç dalgasından biri Kuzey Asya'ya, biri de Güney Asya'ya idi. Kuzey Asya'ya gidenler, o zamanlar kuru olan Bering Boğazı yoluyla Amerika'ya geçmişlerdir. 3. göç Arabistan, Orta ve Güney Afrika'ya idi.

Kuzey Asya'ya olan göç dalgası Ural, Altay ve Amerikan Kızılderili dillerine yol açmış; Güney Asya'ya olan göç dalgası Asya ve Pasifik dillerini; Afrika'ya olan göç ise Koisan, Nil-Sahra ve Nijer-Kongo dillerini yaratmıştır.

Macarca: 9. yüzyılda Doğu Sibirya'dan gelen göçebe Macarlar, karpat'ları aşarak Macaristan'da yerleşmiş; bunların Ural dil grubundan olan dilleri, o güne kadar bu bölgede konuşulan Hint-Avrupa dillerinin yerini almıştır. Bununla beraber bugünkü Macarlarda, eski Macar genlerinin yalnız %10'u bulunmuştur. Bundan anlaşılan, göçmen Macarların yerli halkla karıştığıdır.

Laponca: Laponların genleri Avrupa ve Ural genlerinin karışımı, dilleri ise Ural grubundandır.

Tibetçe: 3. yüzyılda Moğolistan'dan gelen atlılar, o zaman çöl olan Tibet'e yerleşmiştir. Bu nedenle Tibetlilerin genleri %100 oranında Moğol genlerine uymaktadır. Fakat komşuları Selestlerin etkisi sonucu, Tibetliler bugün Güney Çin'de konuşulan bir Çince lehçesi konuşmaktadırlar.

Türk dilleri: Türk dilleri Ural-Altay dil ailesinin Altay öbeğindedir. Bu öbekte Moğol, Tunguz, Kore ve Japon dilleri bulunmaktadır. Ural öbeğinde ise, Yukagir, Eskimo-Aleut, Samoyed ve Fin-Uygur dilleri yer alır. En eski Türkçe belgeler, 8. yüzyıldan kalış olan Orhon ve Yenisey yazıtlarıdır.

Zsuka Kakuk'un (Mai török nyelvek. I. bevezets. Budapest 1976, 78) Türk dillerini sınıflandırması:

I- OĞUZ DİLLERİ (GÜNEY BATI GRUBU): Osmanlı Türkçesi, Azeri, Türkmence, Gagauzca

II- KIPÇAK DİLLERİ (KUZEYBATI GRUBU):

- 1- Karadeniz-Hazar Denizi çevresi dilleri: Karayca, Kırım Tatarcası, Karayca-balkarca, Kumukça
- 2- Volga-Kama çevresi dilleri: Tatarca, Başkurtça
- 3- Aral-Hazar çevresi dilleri: Kazakça, Karakalpakça, Nogayca, Kırgızca

III- TÜRKİ DİLLERİ (GÜNEYDOĞU GRUBU): Özbekçe, Yeni Uygurca, Salarca, Sarı Uygurca

IV- GÜNEY SİBİRYA DİLLERİ (KUZEYDOĞU GRUBU): Altayca, Hakasça, Şorca, Çulım Tatarcası, Kamasca, Tuvaca (Karagasça)

V- Yakutça

VI- Çuvaşça

KAYNAKLAR

- 1- Science et Vie, Temmuz 1990
- 2- Temel Britannica Ansiklopedisi.
- 3- Türk Ansiklopedisi.

SİZ OLSAYDINIZ

(Satranç Dünyası'nın çözümleri.)

Çözüm I: 1.Kc1 Fd4 2.Ab4 Kb4 3.Fb7 mat (Adriano Chicco İtalya 1961).

Çözüm II: 1.Vh6 Fh6 2.Fe5 Fc1 3.Fg7 mat (Eugene B. Cook Londra 1856).

Çözüm III: 1.Fh6 Fd4 2.Fg7 Fg7 3.Va7 mat (Wolfgang Dittmann Almanya 1972).

Çözüm IV: 1.Şa6 Ahf6 2.Fc6 Şe6 3.Ag7 mat (Walter Eiche Almanya 1934 1. ödül).

Çözüm V: 1.Ka1 g6 2.Ka4 Şd4 3.Fc3 mat (Walter Eiche Almanya 1948).

Çözüm VI: 1.Vb6 Ab6 2.Ke5 Şc6 3.Kc5 mat (Herbert Engel Almanya 1974).

Çözüm VII: 1.Vh2 Fg2 2.Vh5 Şf1 3.Vd1 mat (Herbert Engel Almanya 1974).

Çözüm VIII: 1.Kf3 Ff3 2.Va1 Şc4 3.Ae3 mat (Joel Fridlitz St. Petersburg 1898 1. ödül).

Çözüm IX: 1.Fh8 Fb2 2.Kh1 Fh8 3.Vh8 mat (Aleksander W. Galitzky Moskova 1903).